

4. Шепітько В.Ю. Тенденції криміналістики та особливості її розвитку // *Правова доктрина України: у 5 томах. Т.5: Кримінально-правові науки України: стан, проблеми та шляхи розвитку* / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, Е.С. Батиргареева та ін.; за заг ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова. — Х.: Право, 2013. — С. 650-666.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред. : С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. — Х.: Тріссей, 2013.

6. Берназ В.Д. Алгоритм діяльності слідочателя на начальном етапі досудебного расследования по УПК України // *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (право)*. — Ірпін, 2013. — № 2.

В.В. БІЛОУС

кандидат юридичних наук, доцент

Національний університет

“Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”

НАПРЯМКИ КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Частиною 2 ст. 5 Основного Закону встановлено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тобто, в нашій державі вся влада належить народові, вона є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України. Для реалізації влади народу громадяни наділені правом брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38 Конституції України).

Однак, числені порушення виборчих прав громадян, що мали місце під час останніх місцевих (2010 р.) і парламентських виборів (2012 р.), зачіпають певну декларативність наведених конституційних положень через низьку ефективність держави у виконанні свого головного обов'язку з утворення і забезпечення прав і свобод людини. Для подолання зазначених негативних тенденцій і розбудови в Україні справжньої демократичної, соціальної і правової держави є вкрай необхідною консолідація зусиль представників широкого кола галузей науки і практики. Актуальним завданням криміналістики у цьому напрямку є розробка ефективних заходів з попередження злочинних порушень виборчих прав громадян і створення

умов для своєчасного і повного розкриття і розслідування злочинів, вчинених у цій сфері правовідносин.

Недосконала за багатьма критеріями вітчизняна виборча система потребує кардинальних змін шляхом запровадження новітніх інформаційних технологій голосування і контролю за дотриманням виборчого законодавства, що дозволитимуть повною мірою забезпечити виборчі права максимально можливої кількості громадян, зробити процедуру виборів гнучкою і доступною для виборців, швидкою у підрахунку голосів, надійно захищеною від фальсифікацій, розрахованою на багаторазове використання із залученням мінімальної кількості людей та фінансових ресурсів держави.

Найбільш вразливим з боку неправомірних зовнішніх впливів і, в той же час, своєрідним "голчастим вушком" виборчого процесу, встановлення ефективного контролю над яким дозволить унеможливити фальсифікації результатів волевиявлення, слід визнати етап голосування і підрахунку голосів. Нагальна потреба у розробці криміналістичних заходів комплексного захисту свободи волевиявлення і результатів голосування громадян України у поєднанні з гострою необхідністю раціонального використання часових, трудових, фінансових та інших ресурсів спонукає до врахування позитивного досвіду Австралії, Бельгії, Бразилії, Великобританії, Голландії, Естонії, Індії, Італії, Канади, Німеччини, Норвегії, Франції, Швейцарії та інших країн у питанні врегулювання процесу голосування і переходу до повноцінної електронної демократії (англ. *e-democracy*), побудованої на використанні інформаційно-комунікаційних технологій як основного засобу колективних мисленевих і адміністративних процесів на всіх рівнях. Її невід'ємною складовою є електронне голосування (англ. *e-voting*), що об'єднує різні види голосування, охоплюючи як процес здійснення голосування за допомогою електронних засобів, так і процес автоматизованого підрахунку голосів за допомогою електронних пристроїв та спеціального програмного забезпечення, що сприяють здійсненню волевиявлення і достовірному підрахунку голосів без втручання посередників, які можуть вплинути на результат волевиявлення.

Серед систем, призначених для максимального спрощення процедури голосування, встановлення його результатів і забезпечення достовірності останніх, можна виокремити:

1. Паперово-електронні системи голосування, де паперові бюлетені виборці заповнюють у традиційний спосіб, але підрахунок голосів здійснюється комп'ютером. До складу таких програмно-апаратних комплексів ("електронних виборчих скриньок", комплексів обробки виборчих бюлетенів) входять скануючі пристрої і периферійне обладнання, яке забезпечує автоматизоване приймання, розпізнавання і підрахунок виборчих бюлетенів, формування і друк протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, зберігання та передачу до виборчих комісій вищого рівня результатів голосування. Упровадження у вітчизняний виборчий процес таких систем не може бути визнане оптимальним, оскільки потребує додаткових витрат на обладнання і програмне забезпечення при одночасному збереженні значних

витрат на паперові бюлетені. Наприклад, за даними Центральної виборчої комісії, на друк виборчих бюлетенів на паперових носіях тільки для проведення виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 р. з Держбюджету було витрачено 64 млн грн. І якщо явка виборців склала лише 57,99%, то можна констатувати, що майже 27 млн грн. (42,01%) з вищевказаної суми було буквально перетворено в макулатуру шляхом погашення невикористаних виборчих бюлетенів. Запобігти ж марнотратству державних коштів гідних кращого використання можна за рахунок упровадження електронних бюлетенів і придатних для їх обробки електронних систем.

2. Системи голосування з прямим записом, де голосування здійснюється виборцями за електронними бюлетенями, розмішуваними на моніторах електронних пристроїв, що накопичують і узагальнюють результати голосування з можливістю передачі даних до виборчих комісій вищого рівня. Замість традиційних засобів письма посвідченню волевиявлення слугують механічні (клавійні) або електрооптичні (сенсорні) компоненти цих систем. На тлі низької переваги у вигляді забезпечення можливості вільного вибору мови виборчих бюлетенів, відсутності обмежень за їх розмірами, видами та кількістю (при одночасному проведенні різних видів виборів) і необхідності виготовлення їх на паперованих носіях, а також забезпечення можливості голосування виборцям з різними фізіологічними вадами тощо, такі системи вирізняються своєю низькою мобільністю через локальний характер мережі передачі даних і обмеженість місць їх встановлення приміщеннями виборчих дільниць.

3. Системи Інтернет-голосування, побудовані на використанні електронних бюлетенів, де інформація про здійснення волевиявлення конкретним виборцем передається з місця його голосування (комп'ютера, під'єданого до мережі Інтернет, мобільного телефону чи смартфона) відкритими комп'ютерними мережами у центр автоматизованої обробки даних відповідної виборчої комісії. Для верифікації користувача електронної системи голосування, як правило, використовується ID-картка виборця. На нашу думку, такі системи найбільше відповідають потребам високомобільних особистостей цифрової епохи і їх упровадження в Україні за прикладом Великобританії, Естонії, Ірландії, США чи Швейцарії може бути визнано найбільш доцільним.

Забезпеченню ж надійності функціонування цих систем і захисту результатів волевиявлення від фальсифікацій сприятиме використання для ідентифікації виборців документів, оснащених безконтактними електронними носіями відповідно до Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус", з одночасним використанням баз даних Державного реєстру виборців — передбаченої Законом України "Про Державний реєстр виборців" автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, призначеної для зберігання, обробки даних, які містять передбачені цим Законом відомості, та користування ними, створеної для забезпечення державного обліку виборців.

Виважений вибір конкретної технології для України повинен ґрунтуватися на врахуванні нестачі високого рівня правосвідомості широкого загалу українських виборців, перманентного дефіциту бюджету і гострої потреби в запобіганні широкому колу типових способів злочинів проти виборчих прав громадян.

З точки зору виконання криміналістикою прогностичної функції і забезпечення ефективного запобігання можливим фальсифікаціям, наріжним каменем при розробленні й упровадженні інформаційних технологій у виборчій процес повинно слугувати врахування особливостей криміналістичної характеристики окремих видів як вже відомих вітчизняному законодавству злочинів проти виборчих прав громадян і злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, так і тих кримінальних правопорушень, виникнення яких може супроводжувати інноваційні перевторинання в окресленій царині.

А.В. БІЦАЙ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРАЦІЇ В СУДОВУ СИСТЕМУ МЕДІАЦІЇ

На сьогодні реалізовані окремі заходи на шляху запровадження медіації у кримінальний процес України. Тому, з метою формування цілісного уявлення про медіацію як правове та соціальне явище та її потенціал в якості примірної процедури, видається за необхідне проаналізувати дану процедуру з позиції аналізу її моделей залежно від їх інтеграції у судову систему країни та визначити яка з моделей може існувати в Україні.

Залежно від інтеграції у судову систему країни виділяють присудову та позасудову моделі медіації. Нестор Н.В., проаналізувавши типи (моделі) медіації залежно від її взаємозв'язку з традиційною системою кримінального правосуддя, пропонує виділяти такі типи (моделі) медіації, а саме: 1) перша модель медіації передбачає, що медіація є частиною звичайного кримінального процесу; 2) друга модель являє собою реальну альтернативу кримінальному судочинству, коли певна кримінальна справа на ранній стадії процесу виводиться із системи кримінального правосуддя; 3) третя модель передбачає, що медіація є додатком до традиційної системи кримінального судочинства [1, с.9].

Присудова медіація (court-related, court-connected, court-annexed mediation, в дослівному перекладі “медіація, пов'язана з судом”) є самостійною моделлю медіації, яка інтегрована в судову систему країни. У літературі, залежно від ролі судді у процедурі медіації можна, зустріти декілька підходів до розуміння присудової медіації. Відповідно до першого підходу суддя безпосе-